

Aprillikuisele heitlik kunstikevadnäitus

Ida-Viruma kunstnike näitus Jõhvi kultuurikeskuses on kevadisel värvikas ja värske ning samas ka aprillikuisele heitlik ja ebaühtlane. Ent nii see peabki olema, on ju autori rõõm, näkima sellest raskest määratlavast mõistest nagu andeks vägasi erinev. Vaataja aga ei tege mitte niivõrd tausta kui val-mustootega – püüdes leida seal ni arutundmisrõõmu kui üllatust, ni erksat loomingilist mõtet kui teoste huvitavust.

Praegusel näitusel esinevad 30 kunstnikku 55 tööga. On intsiime ja tööstusmaastikku, portreid ja lille-maale, eri suunilise kompositsioone, ni realistlikku kui abstrah-teeritud väljenduslikkust. Kogu selle koosseisu seadis nautitavaks ter-viks Aleksander Igonini, kelle si-sociaalset võime eri autorite taotlus-tes väärbi täit tunnustas.

Mõitised lööd

Mitmed sel näitusel tooniandvad eksponaadid võiks koondata üldnimetuse *müütide* alla. Otsesõnu viitab sellele **Maksim Printsev**, kelle maal "Müüdie sünd" ja "Vaimu ilmutus" on näituse ektsekmad. Ärgu kunstnikud ei siin ega hiljem pöhandugi, kui ma viitan mõnele esteet kunsti hästi tuntu nimel. Ei vüida, et tegu on otsese müütide-küll aga näitab see kunstiteadlikul maaljal paremini mõista autorite maite-elistusi ja suundumusi. Printsevi looming paigutub oma eksootilise fantastikaga, erksa sini-lil-larohelis-kuldse koloridiga "mir-iskustvaliku" juugendisse. Eestis tegutsenud kunstnikst meenub ek-olkõge Aleksander Grinjeff, ent eriti "Müüdie sünni" väga kaunis värvikoosus viib mõtet ka Rene Kari Eedeni aegadele. Selline laud võib meeldida või mitte, küll ei saa eita-da, et Printsev on omas laadis väe-ne ja huvitav ning saavutanud ka kookõla muinevustajate kujudel koloridil emotsionaalsuse vahel. Särevalikuist müütisil on ka **Kalev Pritsi** kompositsioonid, neist üks otseselt dalilike tsitaatidega: objekt (antud juhul lind) klaveri-klahvistikul, pikk kondine jalg jmt.

Kunstniku mõttesuund on selge, tu-lemus vast siiski ni õnnestunud ei ole. Omapärasemaks peaksin maalilisel pehmemat kompositsiooni nõidpega.

Rist ja kirves – kas lunastus ja võigvald?

Hoopis teistsuguse mõttemaa-ilma viivad Matsi ja **Aira Rautso** maalid. Siingi on tugev millegi kau-ge, olulise ja igikestvaga. Milli-seid mõtpeparallelele kutsuvad vaatajats esile Mati Rautso maalide ku-jundid – valge rist ja tume kirves, kas väigivald ja lunastus, väide läbi aegade kestvale oelusõlvõitlusele ja kunagi paratamatult saabuvalle rahu-nemisele? Kuhuigi sajandite süga-vusse – kas egiptuse hauakambri-se? – kutsus teie maali säiguvärvun-ruum. Sootuks teislisdaadlises hääl-es-ta vaatajat koltmenda maali suu-valge pind kui lootus ja selgine-mine. Sellise sügavale tähenduslik-keelsele on lisaks kujunditele ja värvivalkuile kaasa aidanud ka lä-bimõeldud ja -tunnetatud faktuur, kus järjest lisatud värvikiidid mõju-vad otseski aegade ladestuse ja kus lissand – olgu selleks kolorooreit-ruut – võiks tükike vaskplekki – on siu teenusts (nõor kui ühendaja) ja ehk ka kui muiste nõberkaraamika meenutus. Sarnastel radadel liigub ka **Aira Rautso** mõte. Tema "Tee-konna" salapärsed, tumedad paadid võivad kuuluda ühtu loodus-rahu objektiks kui viidat igaviku-listele ide aegade ja teispoolsele ulatuvatele seostele. Visuaalselt viib Rautsoide maalides näha mõ-negusust lähedust Valeri Vinogradovi laadile, kuid mille näib, et nende tunnetusviis ja sisse-elamine on oma ehtne.

Meeldivaks üllatusoks olid ka **Heli Kompose** välistel lihtsade, halli lü-dustasme ja siiska värvivalku-ga maalid. Siingi viitab ni ainevald (Itaalia motiiv – Hispaania motiiv) kui lähenemisviis eelpoolmainitud kunstnikule, ent see lähedus pigem toetab kui segab, sest tulemus on väigsi meeldija ja maalil "Vihm" ta-batud looduseisund on näituse elam-likumikuid.

Ulatustlikult esindatud temaatika – loodus

Heli Kompose loominguga kaudu olenege jõudnud teie suu aineval-la – *Looduse* juurde. See temaatika on ülevaatanudki alati ulatustlikult esindatud ja nii on see nüüd. On ju siin väljendusvõimalused väigsi avarad ning samas saab suhtelisel tagasihoidlikule võimetiga jõuda meeldiva tulemiseni. Ollaami kol-ral on kasutatud ka akvarelli, pastelli, batikat ja siidimaali. Jõulise, lopsaka maaliliseuse jätab end meelde **Shamitš Aljevi** "Sirelid", soovatu **Aleksander Igonini** "Pä-valilled" mõjend pigem dekoratiiv-setena. Meeldi värvivalk ja maali-line vabadus iseloomustab **Leili Pure** akvarelli (eri "Varakvad") ja **Margarita Ostromova** pastelle. **Aarne Hanni** suuremõtmelise, til-limustöö tunnetusega "Kõhla ka-vandus" teie vastuvõtavaks kül-lalike tundlikult maalitud prunitoon-ilni, helesiniise lompidega esi-plaan. Mitmesuguseid, enam või vä-hem õnnestunud loodusemeelulid – maastikuvaaiteid ja lillemaale – esi-tavad veel kümnekond kunstnikku, kellest siinkohal mainiksin veel **Genadi Kurkenu** oma otsiva vaimu ja isongi tundliku värvivalkuga. Viimastmainitud omaduse iseloo-mustavad ka **Larissa Sõduri** "Võr-mide mänge" ning **Mati Väikmaa** meelitas-antoniimilist kompositsio-ni "Enne starti", ühtlasi juhatavad need tööd meid otseselt looduse-maastikast välja.

Elu tahab elamist, löö tegemist

Portreid on näitusel vaid kahelt autorilt – **Aleksander Igoninilt** ja **Aarne Hannilt**. See žanr nõuab kunstnikult väigsi palju. Tuleb ju leida tasakaal välisse suhtes ja maalilise-psühholoogilise lähenemise vahel, et välise kantu avaneks ole-mus ning et tulemus oleks ka visuaal-selt nautidav. Selleks on aegade vä-del kasutatud mitmeid võitlusi, rõhu-asetusi ja liialdusi, et jõuda lähema-le rikka ja saladusliku niiminge mõneleki tahule. Selle näitusel nara-tar akordioniimängija jääb eelkõi-

ge olustikumaaiks ja kaunist täit-lasid pidulikus kleidis on ikka kena vaadata, eriti veel kui ta siirgelt istub? Kui palju me saame neist teada? Omamoodi huvitav, ahtage ni üksik- kui koondportree oleks tulnud sirge nina, meelisse suu ja kookapilluga ärimisehet, kui see po-leks mõeldud tõsiselt või kui seda oleks maalitud – no ütleme Velazquez. Kuid mista, elu tahab elamist ja löö tegemist.

Graafikat esindavad sel näitusel vaid mõned nimed ja siin on suve-räänseks liidriks **Jüri Orlov** oma esindulike, kujundihedade, sügav-tri, õhikastega (800-astastele klooristile, 50-astastele küllalt raat-makogule). Ent meele teie rõm-saks ka **Aarne Hanni** vaimu vor-mimängija linoolõike "Eeva Dun", näitamaks, et head kunsti saab teha ka väikevormis.

* *

Tagasiteit Tallinna põikasin siis-se ka **Rakvere**, et vaadata sealses galeriis hiljuti avatud **Aira Rautso** näitust. Selles väikeses ja kenas pa-laks eksponeerit kunstnik oma vii-mase paari aastala loomingut. Esita-tud on 15 maalil. Esi tunne autori va-rasemat loomingut, seetõttu ei saa ma rääkida arengusuundadest ja piirdun vaid näoalvaga. Põgusast tulevusest autoriga selgus, et tal õnnestus käia mõni aeg tagasi Põhja-Roostis – laplaste juures. Kindlasti andis see reis kunstniku loomim-puusse uut impulsu, kuid n-õ. mat-kumajetega tegemist ei ole. Pigem saab rääkida tahtsust mõista olmut ja olevat ning leida selle väljendamiseks sobiv visuaal-nee keel.

Aira Rautso on eelistanud abstrah-teeritud lähememist, ent iga maali oleks ni mingi loodusimpulss või ärutavut kujut, mida siis kunstnik on edasi arendanud ja mitmesuguse-tele mõtseotsele avanud. Ngu abi-kaasa Mati maalides ni ka temal on oolusiks väljendusvahendiks maali-pinna relieefne faktuur, mis annab maalidele ni mõttelisi kui visuaal-selt säiguvusi ning andi mõjule pää-sedusele ni mõnerekroonist pinda elustavatel värvivalkudel. Tuleb

tunnistada näitusele jõudnud tööde head maalikultuuri ning ekspositsioonis näituse liikust.

Uheks kunstniku armastatud võt-eks on n-õ. raam raamis – relieefne maaliriba ümbritsemise keskosa. Sellelki tehnikas võttes võib näha ühtaegu ni abinõud kompositsio-ni keskendamiseks kui võimalust raamjutustamiseks, rääkimiseks ühe-asegsl kahel tasandil, ni meist kui nieste. Sageli aimab ta maalistruk-tuuris aknakujut. Täiesti võimalik, et pilt ongi maalitud aknast välja vaadates, kuid sellegipoolest pole tegemist pelgalt loodusevaatega, pi-gem hetkeseisuind või mõtiskluse-ga, sest eks ole aken kaht maalila ühtu eraldav ühendav element. Sellist vastandide ühtsuse mõistmist tajub ka maalides. Kui maalil "Süd" on kujutatud elustatõdetud sillakate otsekoiti vitamak katkenud simele-le, vaatamis- ja mõistmiskaskuse, siis "Värvata" lootusrikkalt heler-heline pind kutsus sisemena selles-se salapärses, varjundrikkasse maailma.

Maalide pealkirjad aitavad vaata-jal jõuda kunstnikuga ühte lainele, saada sõnumeid muistseist aegadest ("Sõnum"), tunnetada, kuidas tume-dast maailmamunast nagu hakkab tasapii midagi kooruma ("Saaga"), mõelda inimese ja maailmamunni suhetelt ("Ilmanum"). Kui muis ootse saab kunstniku valitud forma-diga nõustuda, siis kaas viimatimait-itud maali oleks küll eeldanud suu-remat mõõdet.

Enimasti **Aira Rautso** suutlikkust toime tulla eelkõige tahtsust mõtisk-luste vahendamiseks, näib mulle siis-ki, et vähemalt senini tunneb ta end kõige kindlami loodusmotiiv arendamises. Näituse kõige realistliku-maks maaliks on "Valgus metsa taga". Huvitavamaks peaksin aga suurema üldistusastmega kompositsioone, olgu siinkohal eelkõige maini-tud sellised maalid nagu "Õhtu" ja "Talvevalgus".

MAIRE TOOM,
Eesti kunstimuuseumi teadur